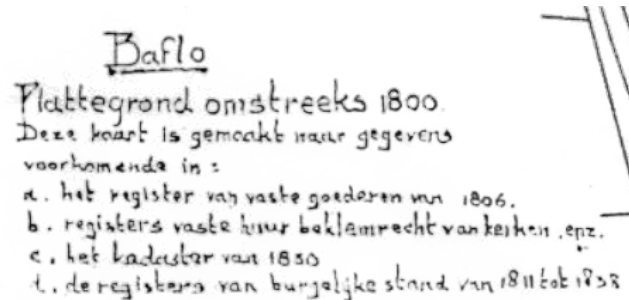

Leentje Benjamins.

Vanaf zijn **geboorte** in **1727** woont **Benjamin Hertog van Zanten** in Baflo. Hij wordt slager en trouwt met Roosje Salomons. Hun dochter Leentje Benjamins groeit ook in Baflo op. Ze trouwt later met slager Izaäk Marcus van Berg uit Loppersum.

Op de plattegrond van Baflo;

In 1800 woont op nr. 12 -Hartog Benjamins, vleeshouwer, slager met 3 jukken land.
(Aan de Kruisstraat).

In 1774 vestigt de Joodse Izaäk Marcus van Berg zich met zijn vrouw Leentje Benjamins van Zanten uit Baflo in Winsum-Obergum. Ze krijgen daar tussen 1776 en 1789 vier kinderen: Benjamin, Frouke, Heyman en Anna.

Volgens een inwonelijst uit 1811 wonen zij in Obergum in 'huisje 3' aan het Winsumerdiep (oostelijk van Hoofdstraat-Obergum).

Zo komt in de tweede helft van de 18e eeuw, met de komst van het echtpaar Izaäk Marcus en Leentje van Berg, in Winsum de Joodse vestiging op gang. In de

bloeiperiode aan het eind van de 19^e eeuw zal die Winsums-Joodse gemeenschap zo'n 180 leden tellen.

De Van Bergs hebben zes generaties lang in Winsum gewoond.

De groep Joodse inwoners van Winsum groeit gestaag. Van oorsprong komen zij uit Oost Europa. Het zijn zogenaamde asjkenasische Joden. Deze komen vooral uit Centraal-, Oost-, en deels West-Europa,

Aanvankelijk zijn Joden voor hun verblijf op het Groninger platteland veelal afhankelijk van een goedgunstige houding van de lokale overheid. Overigens bepaalt het stadsbestuur van Groningen al in 1754 dat Joden in de Ommelanden vrijelijk het slagersvak mogen uitoefenen, maar vanaf 1796 geldt het Emancipatie decreet van de Bataafse Republiek.

Hierdoor komt de rechtsongelijkheid voor de Joodse bevolking te vervallen. Net als in de steden ontstaat er aan het eind van 1800 ook voor Joden op het platteland meer ruimte om deel te nemen aan het algemene culturele en maatschappelijke leven, zoals lidmaatschap van sport-, toneel- en muziekverenigingen.

In Winsum staat Comprecht Jacob Goldsmith (1834-1868) bijvoorbeeld te boek als dansleraar.

Ook van zijn jongere broer Izaäk Jacob Goldsmith, rebbe, bezemmaker/winkelier wordt verteld dat hij danslessen gaf bij mensen thuis.

Izaäk Jacob Goldsmith (1838-1918) heeft zeer waarschijnlijk in het Oosterend (Oosterstraat) in Obergum gewoond. In februari 1874 schrijft Reinder Brugma, namens de bewoners van het Oosterend een brief aan het gemeentebestuur van Winsum met een klacht over de slechte afwatering.

Hier staat ook de handtekening van I. Goldsmith onder.

Handwritten list of names and signatures, likely a petition or list of residents, dated February 10, 1874. The text is written in cursive script. The names listed include: J. Goldsmith, R. Buijkema, F. v. d. Spa, H. Rickels, H. Damhof, J. Bijl, A. Kasper, G. J. Bleker, E. D. van der, G. J. Groen, L. P. de Wit, and R. Brugma. The date 'Ubergum 2 February 1874' is written at the top.

Gezien de 4 cholera epidemieën in de 19^e eeuw, waarvan de laatste in 1866, die veel slachtoffers in het Oosterend eiste, is dit niet geheel ten onrechte.

Het Oosterend bestaat niet alleen uit de Oosterstraat, maar daar horen ook de zijsteegjes en hellingen naar het Winsumerdiep bij.

Izaäk Jacob Goldsmith (1838-1918)

Een naoorlogs lokaal oral history-onderzoek levert drie namen op van Winsumer rabbijnen of rebbes: Izaäk Goldsmith (1838-1918), Haiman van Berg (1842-1924) en Abraham de Vries (1848-1933). Alle drie zullen zij hun bar mitswa gevierd hebben in de huissynagoge aan de Westerstraat 21 in Obergum.

Op 1 mei 1871 verkoopt Jan Pieter Takens, scheepsbouwer, deze woning aan Johan Harmannus Henckel, van beroep zadelmaker.

De verkoop geschiedt evenwel *“met uitzondering van dat gedeelte dienende tot Synagoge bij de Israëlitische Gemeente van Winsum cum annexis, eene kamer met deszelfs omgaande muren, daaronder gelegen kelder, daarboven gelegen zolder met kap ... niet in de verkoop is begrepen en het eigendom van den verkoper blijft, hebbende het gedeelte een oppervlakte van dertig centiares ...”*.

In deze woning huurt het synagogebestuur van 1835 - 1879 een kamer voor het houden van de Joodse eredienst. Het was een apart vertrek, dat rechtstreeks via de steeg naar het Winsumerdiep bereikbaar was. De huissynagoge stond in open verbinding met de rest van de woning. De gebeden en het gezang moeten wel in het hele pand en ook daarbuiten hebben geklonken.

Goldsmith trouwt in 1865 in Veendam, Van Berg in 1870 in Leek en in 1876 volgt een tweede huwelijk in Dwingelo en Abraham de Vries in 1878 in de huissynagoge in Winsum, (nog juist voor de ingebruikneming van de nieuwe synagoge, gelegen aan de Schoolstraat (nr. 24. Hij is de enige van de drie genoemde rebbes, van wie we met zekerheid kunnen zeggen dat hij daadwerkelijk een van de religieuze leiders van de Joodse Gemeente Winsum is geweest. Zijn grafsteen op de Joodse begraafplaats aan de Munsterweg toont namelijk twee zegenende handen, als teken van zijn priesterlijke waardigheid.

Hij woonde bij de Obergumer kerk.

In de Tweede Wereldoorlog geeft Comprecht de Vries, de zoon van rebbe Abraham de Vries, een cassette met vijf gebedenboeken uit het huis van zijn vader aan zijn buurman Nolle, de dominee van de Obergumerkerk. Bij buurman zouden de boeken veilig zijn. Ook de *mezoeza* (kokertje met heilige tekst) die aan de deurpost van de buitendeur van het ouderlijk huis was bevestigd, wordt in bewaring gegeven. Natuurlijk hoopt Comprecht weer terug te keren naar Winsum als de oorlog voorbij is, maar zo is het allemaal niet gegaan. Door het vernietigingsprogramma van Nazi-Duitsland overleefde geen van de Winsumer Joden de Tweede Wereldoorlog. *

Aan het eind van de 20^e eeuw komt de cassette met de Hebreeuwse gebedenboeken en de *mezoeza* weer uit de erfenis van dominee tevoorschijn en via diens dochter Friedl weer terug in Winsum.

De vijf boeken en de wat roestige *mezoeza* liggen sindsdien ter bezichtiging in de vitrine in de voormalige synagoge van Winsum.

In Winsum-Obergum hebben vijf Joodse families generaties lang gewoond.

Naast de familie Van Berg zijn dat de familie Oeser/Garson, twee verschillende families

De Vries en de familie Goldsmith.

**In Winsum-Obergum heeft toch een Joods meisje de oorlog overleefd. Zij komt in 1944, na de mislukte Slag om Arnhem met het gezin van haar onderduikouders uit Renkum naar familie in Obergum en is daar tot na de bevrijding gebleven.*

Gegevens ontleend aan;

Canon – De Winsumse Sjoel

https://www.dewinsumsesjoel.nl/?page_id=9648

Els van Berg

Historie Joods Groningen

Zie internet; **Stolpersteine Dordrecht**

“Ineke Koekoek is na haar schooltijd in de verpleging gegaan....”

Fotoarchief HKBaflor

Google

Winsum 2008 nr.2 - Historische Vereniging Winsum-Obergum

<https://www.winshem.nl>

L. B. Datema – Brugma, maart 2021